

О. С. ПРОСТИБОЖЕНКО

Олег Сергійович Простибоженко, асистент кафедри Київського університету права НАН України

**ЮРИДИЧНА КОНСТРУКЦІЯ «ДОГОВОРУ В ІНТЕРЕСАХ СІМ'Ї»
У МАЙНОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ ПОДРУЖЖЯ:
СПРОБА КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ОСМИСЛЕННЯ**

Категорія «договір в інтересах сім'ї» не є новою для сімейного законодавства України, оскільки подібне законодавче формулювання («зобов'язання одного з подружжя, видане в інтересах сім'ї») зустрічалося у ст. 31 КпШС УРСР, присвяченій правовому регулюванню звернення стягнення на майно подружжя. Однак зміст даної категорії не розкривався в радянському законодавстві та науці сімейного права, а тому вона набувала ознак оціночного поняття, яке залежало передусім від розсуду суду. У сучасній науці сімейного права також не здійснювалося спроб комплексного осмислення досліджуваної конструкції. Науковці зазвичай обмежуються цитування змісту ст. ст. 61, 65, 73 СК України¹, вказівкою на мету запровадження цих норм² або критикою змісту окремих з них через неможливість дотримання їх на практиці³.

Метою цієї статті є аналіз юридичної конструкції «договору в інтересах сім'ї» і практики її застосування при регулюванні майнових відносин подружжя, виявлення її недоліків і обґрунтування пропозицій щодо їх усунення.

У чинному СК України досліджувана категорія зустрічається в низці статей, що дають змогу окреслити її зміст. Відповідно до ч. 3 ст. 61 СК України, якщо одним із подружжя укладено договір в інтересах сім'ї, то гроші, інше майно, в тому числі гонорар, винагорода, виграти, які були одержані за цим договором, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. Згідно з ч. 2 ст. 73 СК України стягнення може бути накладено на майно, яке є спільною сумісною власністю подружжя, якщо судом встановлено, що договір був укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї і те, що було одержане за договором, використано на її потреби. Особливе місце у врегулюванні цих відносин займає ст. 65 СК України, яка передбачає, що дружина, чоловік розпоряджаються майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, за взаємною згодою. При укладенні договорів одним із подружжя вважається, що він діє за згодою другого з подружжя. Дружина або чоловік має право на звернення до суду з позовом про визнання договору недійсним як такого, що укладений другим із подружжя без її/його згоди, якщо цей договір виходить за межі дрібного побутового. Для укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна, згода другого з подружжя має бути подана письмово. Згода на укладення договору, який потребує нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, має бути нотаріально засвідчена. Договір, укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї, створює обов'язки для другого з подружжя, якщо майно, одержане за договором, використане в інтересах сім'ї.

Насамперед слід окреслити елементи досліджуваної юридичної конструкції. По-перше, суб'єктом договору в інтересах сім'ї є лише один з подружжя, про що чітко йдеться у ст. ст. 61, 65, 73 СК України.

По-друге, об'єктом такого договору є спільне майно подружжя, що випливає зі змісту ч. 4 ст. 65 СК України. Така позиція обґрунтовується предметом правого регулювання ст. 65 СК України, а саме: право подружжя на розпорядження своїм майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності.

По-третє, враховуючи зазначене вище, договір в інтересах сім'ї укладається одним з подружжя без згоди (волевиявлення) другого з подружжя, але стосовно їх спільного майна. Відтак, на думку автора, надання згоди другим з подружжя на укладення договору автоматично означає наявність інтересу сім'ї, оскільки в даних правовідносинах подружжя є суб'єктами права спільної сумісної власності і саме їх спільне волевиявлення є критерієм для оцінки наявності інтересу сім'ї. А тому використання терміна «договір в інтересах сім'ї» стосовно правочину, укладеного за згодою обох з подружжя, але оформленого на ім'я одного з них, є безпідставним.

Однак у національній судовій практиці наявність волевиявлення другого з подружжя ігнорується. Так, договором в інтересах сім'ї визнається у т.ч. договір, укладений одним з подружжя за згодою іншого, але оформлений на ім'я одного з них⁴, а в інших випадках навпаки – договір укладений за згодою обох з подружжя не визнається договором в інтересах сім'ї⁵. Як вбачається, суди вдаються до дослідження напрямів використання отриманого за таким договором майна (зазвичай грошових коштів) і, виходячи з цього, на власний розсуд визначають наявність або відсутність інтересу сім'ї. Тобто, суди оцінюють не дії подружжя щодо укладення договору, а сам інтерес в цьому сім'ї, підмінюючи таким чином волевиявлення подружжя. Використовуючи такий підхід, придбання додаткової квартири одним з подружжя за згодою іншого можна буде визнати договором не в інтересах сім'ї, мотивуючи це великими витратами на її утримання і наявністю у сім'ї іншого житла. Вочевидь такий підхід судів ґрунтується на тлумаченні словосполучення «використане в інтересах сім'ї» (ч. 4 ст. 65 СК України) чи «використано на її (сім'ї – авт.) потреби» (ч. 2 ст. 73 СК

України). На думку автора, наявність такого словосполучення не змінює суті правовідносин договору в інтересах сім'ї. Як вже зазначалося, договір в інтересах сім'ї укладається одним з подружжя без згоди іншого, а тому наявність інтересу сім'ї встановлюється не в момент укладення такого договору (оскільки в цей момент в одного з подружжя проявляється лише намір задовольнити інтерес сім'ї), а саме за напрямом використання коштів (коли можна впевнитися, що такий з подружжя свій намір здійснив). Враховуючи зазначене вище, на думку автора, підхід, який склався у судовій практиці, є абсолютно невиправданим і не ґрунтується на нормах чинного сімейного законодавства України. Оцінюючи постфактум дії обох з подружжя в контексті наявності інтересу сім'ї, суд у разі визнання відсутності такого інтересу фактично «анулює» дію того з подружжя, хто надав свою згоду на укладення договору, і ставить такого з подружжя у вигідніше становище порівняно з тим із подружжя, який безпосередньо уклав такий договір.

Отже, перший підхід щодо застосування юридичної конструкції «договору в інтересах сім'ї» склався в національній судовій практиці і характеризується можливістю оцінки наявності інтересу сім'ї у вже вчиненому за згодою подружжя правочині навіть всупереч волевиявленню такого подружжя, а також відсутністю комплексного тлумачення правових норм, які регламентують досліджувану конструкцію.

Наступний підхід є доволі поширеним серед науковців і часто зустрічається в коментарях до ст. ст. 61, 65, 73 СК України⁶. Його особливістю є те, що тлумачення вказаних статей СК України здійснюється не комплексно в їх системному зв'язку, а кожної з них окремо і без з'ясування сфери їх застосування. Відмінність цього підходу від першого полягає в тому, що в даному випадку не йдеться про можливість перегляду волевиявлення подружжя, а сфера застосування досліджуваної конструкції поширюється лише на договори, укладені одним з подружжя без згоди іншого. У якості прикладу прихильники даного підходу наводять укладений одним з подружжя договір позики, за яким отримані в борг кошти використані в інтересах сім'ї.

Варто зауважити, що спільним для вказаних вище двох підходів є буквально тлумачення формулювання «договір, укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї» і, як результат, думка про виникнення спільних зобов'язань подружжя за будь-яким договором, укладеним одним з подружжя, якщо отримане за ним використане в інтересах сім'ї. Такі підходи були підтримані судовою практикою Верховного Суду України, який у постанові від 19 червня 2013 р.⁷ зробив правовий висновок, що кредитний договір, укладений одним із подружжя, створює обов'язки для другого з подружжя в разі, якщо його укладено в інтересах сім'ї, а одержане за цим договором майно фактично використано на задоволення потреб сім'ї.

На думку автора, дані підходи обтяжені уявленнями радянського періоду. Вище вказувалося, що норма про «зобов'язання, видане в інтересах сім'ї» містилася лише у ст. 31 КпПРС УРСР, яка регламентувала стягнення на майно подружжя. Оскільки не існувало інших правових норм, які б регламентували досліджувану юридичну конструкцію, то залишалось широким поле для судового та доктринального тлумачення. Однак, коли змінилися норми національного сімейного законодавства, уявлення попереднього історичного періоду залишилися і справляють свій вплив на судову практику та наукові підходи.

Вдаючись до телеологічного тлумачення, тобто визначення мети запровадження ч. 4 ст. 65 СК України, можна припустити, що формулюючи зміст вказаного положення, законодавець мав на меті поширити режим спільності на зобов'язання, взяті одним із подружжя в інтересах сім'ї. Однак для досягнення цього правову норму ч. 4 ст. 65 СК України слід виділити в окрему статтю, оскільки в такому разі вона не буде обмежуватися сферою застосування ст. 65 СК України. Поки цього не відбулося, видається безпідставним стверджувати, що у разі спрямування кредитних коштів, отриманих одним з подружжя, на задоволення потреб сім'ї, зобов'язання щодо їх повернення виникають і у другого з подружжя. Разом із тим є всі підстави стверджувати, що законодавець свідомо розмістив аналізовану норму в ст. 65 СК України з тією метою, щоб надати набувачу спільного майна подружжя за договором, укладеним одним з подружжя в інтересах сім'ї, додатковий спосіб захисту. Зміст такого способу полягає в тому, що у разі оспорювання другим з подружжя такого договору з посиланням на відсутність його згоди, передусім письмової, набувач може довести в суді, що другий з подружжя схвалив цей договір своїми діями. Враховуючи зазначене, встановити дійсну мету законодавця при формулюванні зазначеної норми видається не так просто.

Слабким місцем обох зазначених вище підходів до розуміння юридичної конструкції «договору в інтересах сім'ї» є її формулювання як універсальної, а відтак, невиправдане розширення сфери її застосування. Глава 8 СК України, в межах якої розміщені вище цитовані норми ст. ст. 61, 65, 73 СК України щодо договору в інтересах сім'ї, має назву «Право спільної сумісної власності подружжя». Найменування ст. 61 СК України – «Об'єкти права спільної сумісної власності», а ст. 65 СК України – «Право подружжя на розпорядження майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя». Тобто, безумовно, сферою застосування юридичної конструкції «договору в інтересах сім'ї» є розпорядження передусім речами як безпосередніми об'єктами права власності. Питання щодо майнових прав як об'єктів права власності на сьогодні є дискусійним у науці цивільного права⁸ та суперечливим у судовій практиці. В одних випадках вищі судові інстанції України визнають майнові права об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, поширюючи в такий спосіб на них режим речі⁹, а в інших – посилаються на те, що об'єктом права власності може бути лише річ¹⁰. Враховуючи особливості правового режиму спільності майна подружжя, який відображається насамперед у правозастосовній практиці, та розвиток в науці сімейного права концепції «спільного майна подружжя»¹¹ можна говорити про те, що сфера застосування конструкції «договору в інтересах сім'ї» поширюється і на розпорядження майновими правами.

Системне тлумачення ст. ст. 61, 65 СК України не дає жодних підстав для поширення сфери застосування досліджуваної конструкції на зобов'язання, які виникли в одного з подружжя не в результаті розпорядження спільним майном. Тобто, якщо в одного з подружжя виникає зобов'язання у зв'язку з відчуженням спільного майна подружжя, то за ч. 4 ст. 65 СК України відповідні зобов'язання можуть виникати і в іншого з подружжя за умови, що буде встановлено наявність інтересу сім'ї. Дана думка також підтверджується узагальненнями судової практики. Так, в Узагальненні судової практики розгляду цивільних справ, що виникають з кредитних правовідносин, від 13 грудня 2010 р.¹² та п. 25 постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 березня 2012 р. № 5 «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин» передбачено, що при оспоруванні кредитного договору слід виходити з того, що положення ст. 65 СК України щодо порядку розпорядження майном, яке є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, регулюють відносини, які стосуються розпорядження майном, що є у спільній сумісній власності подружжя, і не стосуються права одного із подружжя на отримання кредиту, оскільки кредитний договір є правочином щодо отримання у власність грошових коштів¹³.

Таким чином, сфера застосування юридичної конструкції «договору в інтересах сім'ї» обмежується випадками розпорядження спільними речами чи спільними майновими правами подружжя, здійсненого одним із подружжя без згоди іншого. У таких випадках майно, одержане одним з подружжя за договором, та зобов'язання, які виникають у зв'язку з таким договором, будуть спільними для подружжя. Такий висновок ґрунтується на результатах комплексного і логічного аналізу змісту і предмета регулювання ст. ст. 61, 65, 73 СК України.

Враховуючи зазначене, запропонований автором третій підхід до розуміння юридичної конструкції «договору в інтересах сім'ї» ґрунтується на спробі системного тлумачення положень ст. ст. 61, 65, 73 СК України і чіткому визначенні сфери застосування такої конструкції в майнових правовідносинах подружжя між собою та третіми особами. Варто зауважити, що у разі виключення із зазначених статей, передусім ст. 65 СК України, посилання на договір в інтересах сім'ї або зміни найменування якоїсь з них сфера застосування досліджуваної правової конструкції вочевидь зміниться.

Правові наслідки укладення одним з подружжя договору без згоди іншого залежать від подальших дій другого з подружжя та оцінки судом такого договору. Зокрема, існують три можливі варіанти розвитку ситуації: 1) подальшого погодження договору другим з подружжя; 2) відмови від погодження другим з подружжя, але визнання судом договору таким, що укладений в інтересах сім'ї; 3) відмови від погодження другим з подружжя та визнання судом договору таким, що укладений не в інтересах сім'ї.

Безспірною є ситуація, коли погодження іншого з подружжя надається після укладення договору першим з подружжя. Зауважимо, що таке погодження договору може мати місце не лише у письмовій формі, а навпаки – проявлятися у конклюдентних діях, наприклад, користуванні придбаним майном, здійсненні відповідних платежів.

Відмінною є ситуація, коли другий з подружжя не схвалить укладення договору першим з подружжя. За умови, що договір буде визнаний таким, який укладено в інтересах сім'ї, зобов'язання можуть виникнути в іншого з подружжя без його згоди. На думку автора, підхід законодавця, закріплений в ч. 4 ст. 65 СК України, є нетиповим для регулювання цивільних і сімейних правовідносин. Згідно з ч. 2 ст. 509 ЦК України зобов'язання виникають з підстав, встановлених ст. 11 ЦК України. Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 11 ЦК України підставою виникнення цивільних прав і обов'язків є, зокрема, договори та інші правочини, а згідно з ч. 3 цієї статті цивільні права і обов'язки можуть виникати безпосередньо з актів цивільного законодавства. Відповідно до ч. 1 ст. 202 ЦК України правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. У ст. 203 ЦК України встановлено вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину, зокрема щодо вільного волевиявлення учасника правочину і його відповідності внутрішній волі. Зрештою, в ч. 1 ст. 626 ЦК України договір визначається як домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків, а в ст. 627 ЦК України закріплено принцип свободи сторін в укладенні договору. При цьому варто пам'ятати, що правочин є вольовим актом, тобто в правочині виявляється воля його учасників¹⁴. Відтак, для того з подружжя, хто безпосередньо укладає договір в інтересах сім'ї, зобов'язання виникають з такого договору, а самі його дії цілком узгоджуються з цитованими законодавчими та науковими положеннями. Однак стосовно другого з подружжя законодавець встановлює правило виникнення в нього зобов'язань з договору, але без волевиявлення такого з подружжя щодо цього договору, в силу положень закону. Якби формулювання ч. 4 ст. 65 СК України було іншим, то можна було б стверджувати про виникнення зобов'язань у другого з подружжя на підставі акта цивільного/сімейного законодавства.

Набагато складнішою є правова кваліфікація ситуації, коли укладений одним з подружжя договір не буде визнаний таким, що укладений в інтересах сім'ї. У такому випадку той з подружжя, хто уклав такий договір, може виконувати взяті на себе зобов'язання за рахунок особистого майна, а відтак, набуте за таким договором не входить до складу спільного майна подружжя. Проте, якщо у такого з подружжя не буде особистого майна для виконання взятих зобов'язань, то можливі два варіанти: 1) перший з подружжя припиняє виконувати взяті на себе зобов'язання, що матиме в цілому для подружжя негативні наслідки у вигляді примусового виконання та стягнення штрафних санкцій і збитків з такого подружжя (що зменшить суму спільних коштів подружжя) і звернення стягнення на його частку в спільному майні, або 2) перший з подружжя

всупереч волі іншого починає виконувати договір за рахунок спільних коштів, наприклад, своєї зарплатні, що також матиме в цілому для подружжя негативні наслідки у вигляді зменшення обсягу спільних коштів.

Отже, при непогодженні другим з подружжя договору, укладеного одним з подружжя, для подружжя в цілому настають негативні наслідки, які підривають його майнову єдність як спільноти. Це, в свою чергу, може стати причиною для розпаду подружжя і сім'ї, в чому держава не заінтересована. Як вказувала свого часу І. В. Жилінкова¹⁵, фактично ст. 65 СК України не застосовується повною мірою, що вочевидь зменшує прояви вказаних негативних наслідків. Відтак, на думку автора, очевидним є невідповідність досліджуваної конструкції в її існуючому оформленні інтересам держави, пов'язаним зі збереженням сім'ї та подружжя.

Насамкінець зауважимо, що чинне сімейне законодавство України встановлює виняток з презумпції спільності майна подружжя в частині зобов'язань подружжя, на які поширюються окремі правила їх регулювання. Якщо речі та майнові права, набуті кожним з подружжя, вважаються спільними, то зобов'язання – ні. Національне сімейне право і особливо судова практика, змінивши свій підхід щодо об'єктів права спільної сумісної власності подружжя і визнавши такими об'єктами майно, стикнувшись з питанням про майнові зобов'язання як різновид майна в розумінні ст. 190 ЦК України. За відсутності відповідних законодавчих положень національні суди почали пристосовувати для цих цілей юридичну конструкцію «договору в інтересах сім'ї». Результати комплексного і логічного аналізу змісту та предмета регулювання ст.ст. 61, 65, 73 СК України дає підстави стверджувати, що сфера застосування юридичної конструкції «договору в інтересах сім'ї» обмежується випадками розпорядження спільними речами чи спільними майновими правами подружжя, здійснене одним із подружжя без згоди іншого. У таких випадках майно, одержане одним з подружжя за договором, та зобов'язання, які виникають у зв'язку з таким договором, будуть спільними для подружжя. При цьому в такий спосіб передусім здійснюється захист прав набувача майна подружжя за договором, укладеним лише одним із них.

¹ Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / С. В. Ківалов, Ю. С. Червоний, Г. С. Волосатий та ін. : пер. з рос. ; за ред. Ю. С. Червоного. – К. : Одеса : Юрінком Інтер, 2008. – 504 с. – С. 116–117, 124; Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Видавець Фурса С. Я. : КНТ, 2008. – 1248 с. – С. 191–192, 205, 229.

² Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / З. В. Ромовська. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 532 с. – С. 139, 145.

³ Жилінкова І. В. Майнові правовідносини подружжя: проблеми застосування норм нового СК України / І. В. Жилінкова // Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України : матеріали круглого столу (м. Київ, 25 травня 2006 р.). – Х. : Ксилон, 2007. – С. 57–65. – С. 62–63.

⁴ Див. напр.: Рішення Апеляційного суду м. Києва від 17 вересня 2013 р. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/33759343>

⁵ Див. напр.: Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 21 січня 2015 р. // Єдиний державний реєстр судових рішень : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/42557358>; Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 23 липня 2015 р. // Єдиний державний реєстр судових рішень : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/47705928>

⁶ Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / за ред. Ю. С. Червоного. – С. 134–137; Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. С. Я. Фурси. – С. 228–229; Ромовська З. В. Вказана праця. – С. 162.

⁷ Постанова Верховного Суду України від 19 червня 2013 р. // Єдиний державний реєстр судових рішень : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/32056436>

⁸ Детальніше див.: Шимон С. І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин : моногр. / С. І. Шимон. – К. : Юрінком Інтер, 2014. – 663 с.; Харьковская цивилистическая школа : объекты гражданских прав : моногр. / И. В. Спасибо-Фатеева, В. И. Краг, О. П. Печеный и др. ; под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. – Х. : Право, 2015. – 720 с. – С. 110–114, 466–476.

⁹ Див. напр.: Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 21 вересня 2011 р. // Єдиний державний реєстр судових рішень : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/18396624>

¹⁰ Див. напр.: Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 10 квітня 2013 р. // Єдиний державний реєстр судових рішень : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/30865468>

¹¹ Цал-Цалко Ю. Ю. Процесуальні особливості розгляду спорів щодо поділу спільного майна подружжя : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Ю. Ю. Цал-Цалко. – Одеса, 2010. – 19 с. – С. 4, 8; Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / за ред. Ю. С. Червоного. – С. 111–116.

¹² Узагальнення судової практики розгляду цивільних справ, що виникають з кредитних правовідносин, від 13 грудня 2010 р. // Офіційний сайт Верховного Суду України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/3adf2d0e52f68d76c2256c080037bac9/f7b77ddb0b200007c22577f200512993?OpenDocument>

¹³ Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин : постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 березня 2012 р. № 5 // Офіційний сайт Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-12>

¹⁴ Харитонов Є. О. Нариси теорії цивілістики (поняття та концепти) : моногр. / Є. О. Харитонов. – Одеса : Фенікс, 2008. – 464 с. – С. 151.

¹⁵ Жилінкова І. В. Вказана праця. – С. 62–63.

Резюме

Простибоженко О. С. Юридична конструкція «договору в інтересах сім'ї» у майнових правовідносинах подружжя: спроба концептуального осмислення.

Стаття присвячена теоретичному дослідженню правового регулювання договору, який укладається одним із подружжя без згоди іншого, але стосовно їх спільного майна. Автором аналізуються підходи, які склалися в національній судовій практиці та вітчизняній науці, до розуміння і сфери застосування юридичної конструкції «договору в інтересах сім'ї». Опираючись на системний і логічний способи тлумачення ст. ст. 61, 65, 73 Сімейного кодексу України, пропонується застосовувати комплексний підхід до розуміння досліджуваної конструкції.

Ключові слова: подружжя, зобов'язання, спільне майно, договір в інтересах сім'ї, згода подружжя, волевиявлення подружжя, розпорядження спільний майном.

Резюме

Простибоженко О. С. Юридическая конструкция «договора в интересах семьи» в имущественных правоотношениях супругов: попытка концептуального осмысления.

Статья посвящена теоретическому исследованию правового регулирования договора, который заключён одним супругом без согласия другого супруга касательно их общего имущества. Автором анализируются подходы, сложившиеся в национальной судебной практике и отечественной науке, относительно понимания и сферы применения юридической конструкции «договора в интересах семьи». Опираясь на системный и логический способы толкования ст. ст. 61, 65, 73 Семейного кодекса Украины, предлагается применять комплексный подход к пониманию исследуемой конструкции.

Ключевые слова: супруги, обязательство, общее имущество, договор в интересах семьи, согласие супруга, волеизъявление супруга, распоряжение общим имуществом.

Summary

Prostybozhenko O. Legal structure «contract in the interest of family» in spouses' property relations: an attempt to conceptual comprehension.

The paper is devoted to the theoretical research of the legal regulation of agreement that is concluded by a spouse without the consent of other spouse regarding their common property. The author analyzed the approaches to the understanding and scope of application of the legal structure «contract in the interest of family» that have developed in national jurisprudence and domestic science. Drawing on systemic and logical methods of interpretation of the Articles 61, 65, 73 of the Family Code of Ukraine, it is proposed to apply an integrated approach to understanding the study construction.

Key words: spouses, commitment, common property, contract in the interest of family, consent of a spouse, expression of a spouse's will, disposal of the common property.

УДК 347.661.7

О. О. СІРОШТАН

*Олена Олександрівна Сіроштан, аспірантка
Київського університету права НАН України*

**ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ОСОБАМИ,
ЯКІ МАЮТЬ ПРАВО НА ОBOB'ЯЗКOVУ ЧАСТКУ У СПАДЩИНІ**

Стрімкий розвиток науки, літератури, мистецтва, архітектури, впровадження нових технологій, економічні перетворення в Україні, що мали місце протягом останніх двох десятиріч, позначились на розвитку спадкових правовідносин, але Книга шоста ЦК України й досі поширює загальний порядок спадкування прав інтелектуальної власності.

Такий узагальнюючий підхід до цього питання спричиняє виникнення складнощів під час спадкування прав інтелектуальної власності на загальних підставах, а за участі обов'язкових спадкоємців – неоднозначних ситуацій виникає значно більше, адже в результаті такі права завжди переходять до більш ніж однієї особи і, на додаток, такі відносини можуть ускладнюватися учасником, котрий не володіє цивільною дієздатністю в повному обсязі.

Питанню переходу прав інтелектуальної власності в порядку спадкового правонаступництва в своїх дослідженнях приділяли неабияку увагу такі вчені, як С. Бутнік-Сіверський, Е. П. Гаврилов, І. П. Янушкевич, О. П. Сергєєв, М. О. Мірошнікова, Г. В. Чурпіта, А. В. Гончарова, О. О. Гаценко, Е. П. Гаврилов, Є. В. Рябоконт. Але загалом науковці висловлювали думку щодо можливості спадкування прав інтелектуальної власності на загальних підставах, не приділяючи належної уваги таким правовідносинам за участі необхідних спадкоємців.

Метою статті є дослідження та узагальнення наукової думки щодо можливості спадкування прав інтелектуальної власності особами, які мають право на обов'язкову частку у спадщині та встановлення на основі